

RÅCKSTA BEGRAVNINGSPLATS

*Utredning och designförslag för en ny dagvattendamm
i begravningsplatsens södra del "Dalen"*

2016-04-08

BAKGRUND

Utredning om placering och utformning, gestaltning av ny dagvattendamm.

På uppdrag av Stockholms Stads Kyrkogårdsförvaltning har Sweco fått i uppgift att ta fram denna utredning som ingår i ett paket av utredningar angående dränvattenfrågan kring nya kvarter för kistgravar.

Begravningsplatsen är ursprungligen endast avsedd för urngravar (totalt omkring 30 000). Sedan början av 1970-talet finns också en minneslund. År 2005 ändrades planerna och då omvandlades ett område till cirka 700 kistgravar.

Behovet av kistgravar har ökat i Stockholm. Idag planerar Stockholms kyrkogårdsförvaltning att ta ytterligare två kvarter, kvarter, 11, 12 och 13, i bruk för kistgravar. För att kunna anlägga kistgravar krävs att ett nytt dräneringssystem anläggs. En förutsättningen är också att leda dränvattnet till en dagvattendamm för rening av vattnet. Dagvattendammen bör vara minst 250 m² och ligga i anslutning till området för kistgravar. Vi utreder frågan om placering och utformning av dagvattendammen med hänsyn till begravningsplatsens höga arkitektoniska och kulturella värden.

Utredningen är framtagen av Sweco Architekts AB

Ark LAR Gunnel Sandestedt och Mimmi Borselius

Visualiseringsbild Amanda Wahlén

Råcksta begravningsplats.

Dalen med området för nya kistgravar och dagvattendamm. Förstorad del av begravningsplatsen

HISTORIA

/ ARKITEKTONISK BAKGRUND

Råcksta begravningsplats med kapell och krematorium anlades i början av 1960-talet som en följd av att befolkningen i Stockholms västra förorter växte och antalet kremeringar ökade. Kyrkogårdsnämnden utlyste en arkitekttävling för att få medverkan från framstående arkitekter. Landskapsarkitekt Gunnar Martinsson (1924-2012) och arkitekt Klas Fåhræus (1929-) vann arkitekttävlingen med ett förslag med mottot "Var dag".

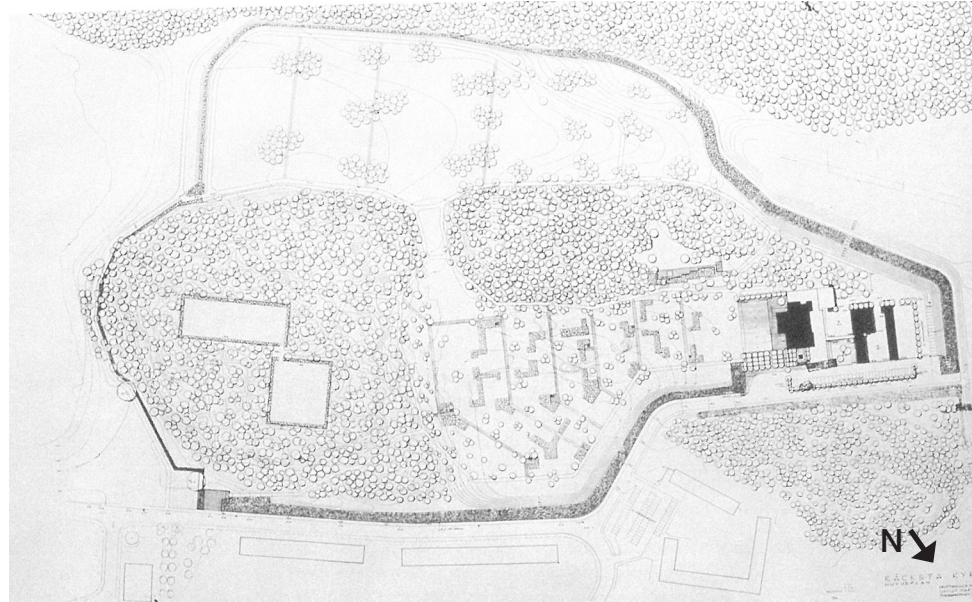
Råcksta begravningsplats är landskapsarkitekt Gunnar Martinsson genombrottsverk i Sverige. Han var den moderna konstnären som var tydlig i sin gestaltning och sitt formspråk till skillnad från den äldre generationens mer anpassliga, lågmälda formspråk.

Råcksta ingår i det koncept Martinsson utarbetade under sin verksamhetstid. En enkel stark form och få materialtyper. På marken ligger äkta material som granit, grus och gräs. Varje detalj är omsorgsfullt utformad och markplaneringen ansluter väl till byggnaderna. Murar, grindar och annan utrustning är stramt hållna. Växtmaterialet är ofta ensartat. Här på begravningsplatsen är den omgärdande vallens ensartade rosplantering och de strödda vitpilsdungarna i dalgången några exempel. Kunskapen om växterna och deras ståndortskrav är påtaglig.

Arkitekten har i grunden eftersträvat att bevara och knyta an till det ursprungliga landskapet med dess spel mellan mörka skogklädda bergspartier och öppna ljusa ängsområden. Gravplatserna i den norra delen förläggs i ett Mondrian-inspirerat mönster av häckar, vägar och murar. I dalgången i kyrkogårdens sydvästra del tar han ytterligare ett steg mot förenklad gestaltning. Där är gravarna placerade under cirkulära grupper av vitpil.

Martinssons strävan efter förenkling av form, färg och material bröt mot den tidigare traditionen i Sverige. Arkitekturhistoriker menar att han arbetade med ett formspråk som är elementaristisk, baserad på räta linjer och rena färger, förenklat och geometriskt. Det är även funktionalistiskt baserat på teknologi och funktionalitet, en ändamålsenlig gestaltning. Futuristisk baserad på avancerad teknologi och dynamisk rörelse samt puristisk baserad på förenklad geometri och asketisk gestaltning

Källor: Bland annat Tidskriften utblick Landskap och Svensk Trädgårdskonst- under fyrahundra år

Gunnar Martinssons plan och modell över Råcksta begravningsplats.

Vitpilar och öppna gräsytor i dalgången.

Kapellet

Granitmur, granittrappa, betongmur och storgatsten.

Gångväg av storgatsten.

Gångväg mot dalgången.

Bilder på kyrkogården idag - En inventering av material och formspråk

Bilder från östra delarna av kyrkogården:

Detaljer på hårda material i kyrkogården: Blockstensmur, betongmur, kattsallar, sten-trappor och storgatsten i olika beläggningsmönster.

Detaljer på växtmaterial i kyrkogården: Ensartade planteringar i sjok / geometriska former, arter av träd och buskar placerade tre och tre, i par eller ibland som solitär på öppna ytor eller där gångvägar korsar.

Bilder från dalgången:

Dalgången. 1 Gångvägarna från kyrkogårdens norra delar mot dalgången - en visuell koppling mellan två skogsbeklädda bergkullar. 2 Bild mot norr - öppna gräsytor och grupper av vitpil. 3 Bild från dalgångens södra del i riktning mot söder - storgatstensgång och gravar. 4 Bild mot söder och Räcksta träsk - den rosplanterade jordvallen gör det svårt att se Räcksta träsk bakom vitpilarna och gravarna. Raden längst ned - 5 Gravarna i dalgångens södra del, i bakgrunden kan Räcksta träsk anas. 6 Gångvägen längst ned i söder, en låg vall finns mellan Räcksta träsk och kyrkogården. 7 Utgång / ingång, här utgång från dalgången i riktning mot Räcksta träsk.

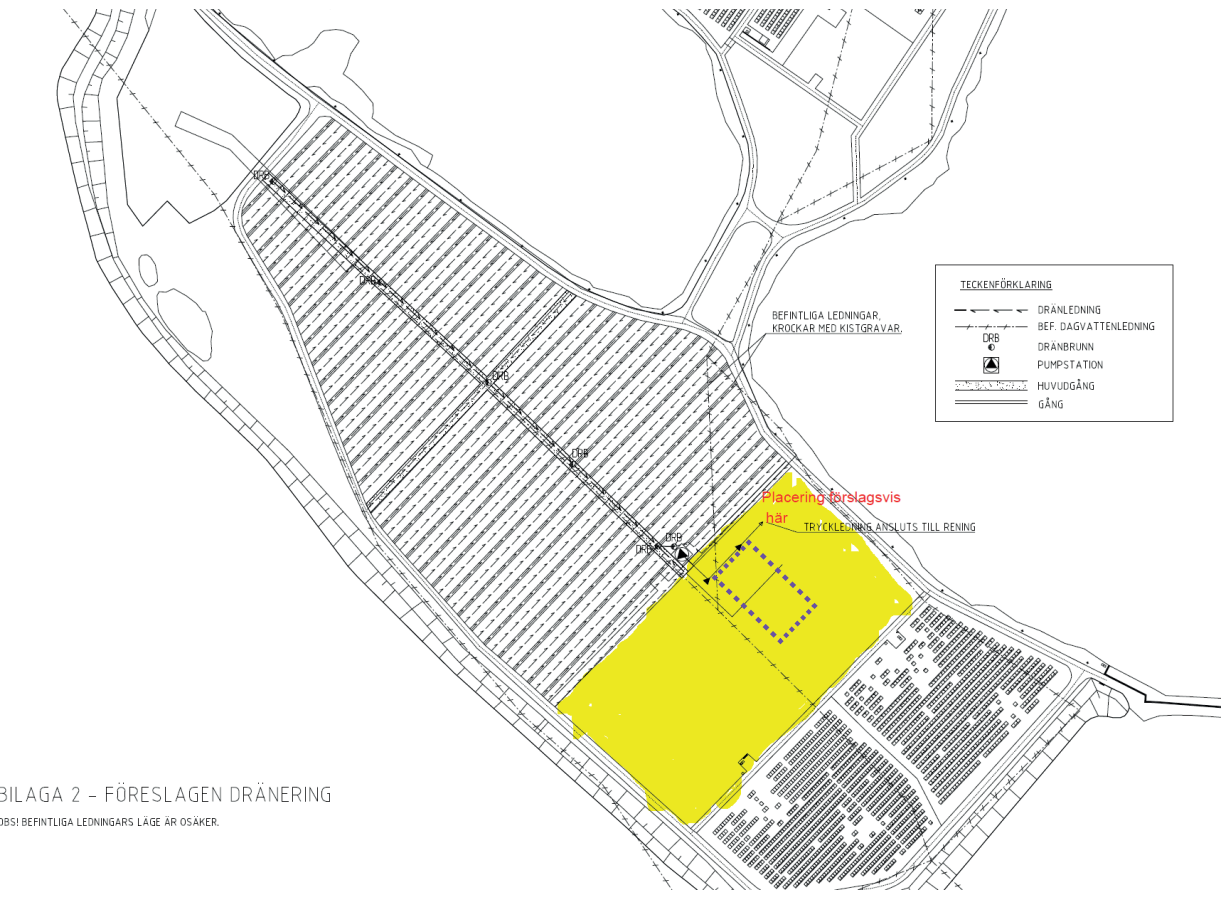
Analys -

Placering av dammarna i landskapet

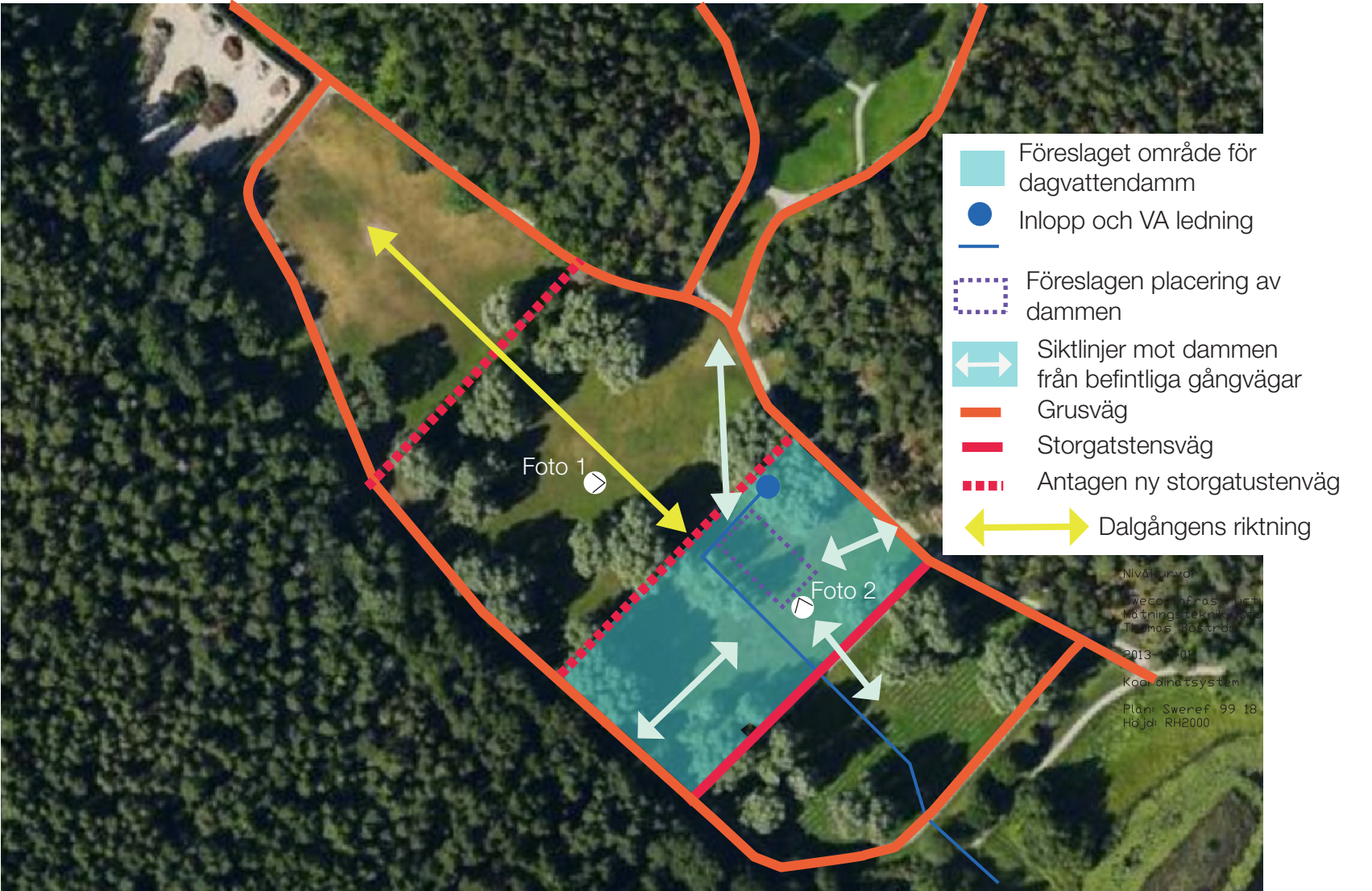
Det stora landskapsrummet - dalgången har en tydlig längsgående riktning mot Råcksta träsk. Marken sluttar mjukt ned från norr mot söder men höjer sig något igen i dalgångens sydligaste delar för att slutligen gå upp i en vall närmast Råcksta träsk. Skogbeksäddad bergkullar ramar in landskapsrummet och förstärker dalgångens riktning.

I de nya kvarteren närmast Råcksta träsk är urngravarna stramt uppradade med material av samma sort som i östra delarna av kyrkogården, exempelvis gångvägar lagda med storgatsten och formklippta häckar. Befintliga vitpilar har sparats bland gravarna.

Dammen föreslås placeras i dalgångens lågpunkt, inom av VA föreslaget område. Av tillgänglighetsskäl och för att utnyttja axlar i de befintliga strukturerna läggs dammen intill korsningspunkten mellan centralaxeln och en av de raka gångvägarna som delar upp gravkvarteren. För att landa i landskapsrummet föreslås dammen utformas så att den följer dalgångens riktning. Dammens formspråk och material kopplas till geometrin och de räta linjerna i norra kyrkogården.

Teknisk ritning som visar föreslagen dränering av kvarter med kistgravar samt av VA föreslagen placering av damm.

Förslag på placering av dammen

Foto 1 (se markering i plan ovan)

Foto 2 (se markering i plan ovan)

Gestaltningsförslag för dammen

Dagvattendammen inordnar sig i det rådande formspråket på begravningsplatsen. Den har en stramt gestaltad form, i grunden är det två av den primärgeometriska fyrkanter som är sammanlänkade. Formen är dock avrundad för att vattnet inte ska bli stillastående i hörnen. Den smalnar av på mitten för att skapa en fördröjning av vattengenomströmningen och på så vis skapa tillräcklig uppehållstid för vattnet i dammen. På så sätt möjliggörs sedimentering av partiklar och samtidigt skapas en dynamisk form.

Materialen är få och samspelar liksom formerna med den övriga begravningsplatsen. Det är granitmur, storgatsten, klippt häck och några få arter av vattenväxter.

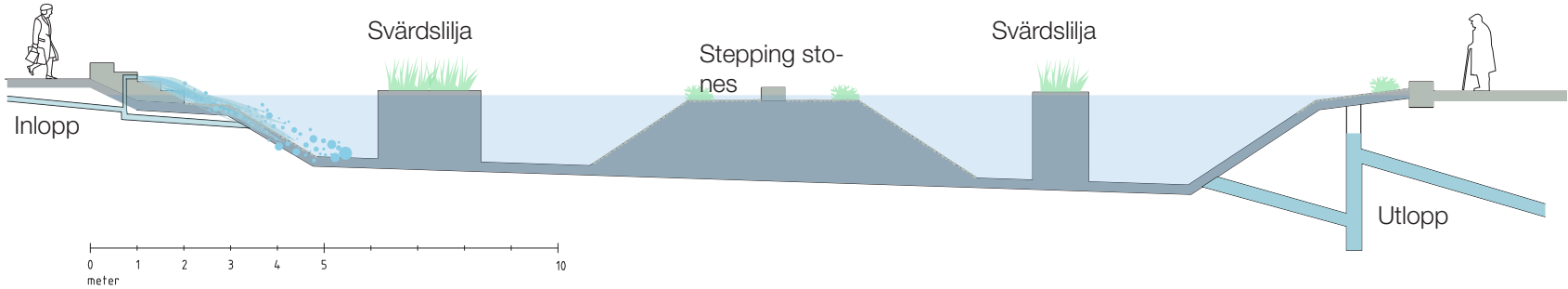
Materialpalett

Material och växtval kopplar och samspelar med den östra kyrkogårdens gestaltning. Rad 1: Bevarade vitpilar, nya silverpopplar, måbär, gul svärdslija och kabbleka. Rad 2: Betongmur i samma stil som på kyrkogårdens norra delar, storgatsen, inlopp över stenar i form av trappsteg, kattskallar som stenstrand/kant. Rad 3: Stepping stones i betong, växter i betongkar.

Plan 1:2000, dagvattendammens placering i landskapet följer dalgångens riktning. Dammen ansluter till befintliga gångvägar och axlar och dess geometriska form kopplar till geometrin och de rätta linjerna i östra delarna av kyrkogården.

Sektion A-A, Skala 1:150

Illustrationsplan skala 1:200

Befintliga vitpilar bevaras och kompletteras med nya träd - silverpopplar (*Populus alba* 'Nivea'). Växtmaterialet i dagvattendammen är ensartat och stiliserat planterade i betongkar och strikta rader; gul svärdslija och näckrosor på djupt vatten och kabbleka i de grundare delarna.

Storgatsten föreslås på gångvägar och runt dammen. Kanten på dammen utgörs av granitmurar i samma stil som dem på norra delen av begravningsplatsen. Inuti dammen där vattennivån kan variera ligger inmurade kattsallar som en stenig strandkant.

I söderläge föreslås en plats med bänk, inramad och markerad av en formklippt måbärshäck (*Ribes alpinum* 'Schmidt'), en art som återfinns som häck på flera ställen. Runt platsen med bänk föreslås släta naturstenplattor som markmaterial för bättre tillgänglighet och markering av platsen. I mitten av dammarna, där åttan har sin midja ligger fyrkantiga stepping stones i granit som gör det möjligt att gå mellan dammarna.

Vid dammens inlopp rinner vattnet in som ett kort vattenfall över granittrappsteg som försvinner ner under vattenytan i dammen, vilket även syresätter vattnet.

Planutsnitt i skala 1:200.

Perspektiv mot norr (för placering se markering i illustrationsplan 1:200).